

UDK 371.3::796-057.874
DOI 10.7251/NSK1914031M
Оригинални научни рад

Драган Д. Мартиновић¹
Вељко Р. Банђур
Владимир Р. Живановић
Универзитет у Београду
Учитељски факултет

СТАВОВИ УЧЕНИКА ПРЕМА ИЗЛЕТУ КАО ОБЛИКУ ФИЗИЧКИХ АКТИВНОСТИ

Савремени живот и школа урбаног детета, с једне стране развијају широк дијапазон интелектуалних способности, али са друге стране ускраћују услове васпитања које развијају вештине и диспозиције које корене вуку из генетике човековог развоја, а у складу су са природом. Позитивни ефекти боравка у природи огледају се кроз здравствено-хигијенски, психосоцијални, спортско-рекреативни и васпитно-образовни значај. Циљ овог истраживања је био да се утврде ставови ученика о излету као облику физичких активности. У истраживању је учествовало 312 ученика трећег и четвртог разреда из три основне школе са територије Београда. Примењена је метода неексперименталног истраживања, где је као техника коришћена посебно сачињена анкета. На основу резултата који су добијени овим истраживањем 40,7% испитаних ученика у току свог школовања није био на излету, док истовремено 85,5% ученика би волело да више времена проводи на излетима. Позитивне емоције ка излетима има 96,2% ученика пре свега због дружења и боравка у природи, што представља и практичну вредност овог рада. Добијени резултати упућују на потребу за системским, организованим боравком ученика на излетима као облику физичких активности.

Кључне речи: излет, физичке активности, ученици, ставови.

Увод

Двадесет и први век је према теоретичарима век модернизације индустрије, убрзаног развоја информационих система, техничко-технолошких открића, али такође и век образовног развоја, а самим тим и

¹ dragan.martinovic@uf.bg.ac.rs

развоја друштва у целини. Савремени живот и школа урбаног детета, с једне стране развијају широк оквир интелектуалних способности, али са друге стране ускраћују услове васпитања које развијају вештине и диспозиције које корене вуку из генетике човековог развоја, а у складу су са природом. У том погледу основна школа има значајну друштвену улогу и специфичне задатке. Те своје задатке реализује организацијом бројних и разноврсних облика васпитно-образовног рада.

У дугом временском постојању школе, а под утицајем различитих околности и промена које су се догодиле у друштву, а самим тим и у настави, уследиле су промене у циљевима, садржајима условима и начину извођења тих активности и остваривању задатака. Али о којем год времену говорили улога наставе која се реализовала у природи заузимала је посебно место у васпитно-образовном процесу. Здравствено стање и стање физичког и психичког развоја добрим делом одређују у којој мери ће дете моћи да савлада захтеве које школа пред њега ставља (Бонџић 2012).

Значај активности ученика у природи много је већи од граница које постављају садржаји наставних предмета који су прописани планом и програмом, јер се у природи науче и бројне вештине које се у школи, током трајања наставе, не би могле научити. Позитивни ефекти боравка у природи огледају се кроз здравствено-хигијенски, психо-социјални, спортско-рекреативни и васпитно-образовни значај (Милетић 2011).

Да би ученици спознали и искористили своје могућности, врло је важна атмосфера и окружење у којем раде (Живановић 2018). Боравак у природи позитивно ће утицати на расположење, развој дечијег организма, на јачање мишића, правилно држање тела, развој функционалних способности и што је, по мишљењу многих стручњака веома битно на развој навике за кретањем и бављењем физичком активношћу и позитивном утицају на осамостаљивање ученика. Са своје стране, законодавац је кроз наставни план и програм наставе физичког васпитања као треће тематско подручје регулисао повезивање физичког васпитања са животом и радом.

У извештају WHO (World Health Organization – Светска здравствена организација), где су установљене категорије грађана које су посебно угрожене недовољном физичком активношћу, у самом врху пирамиде се налазе деца и адолесценти (Мартиновић и др. 2012). Да

би настава у природи била што ефикаснија постоји потреба, али и програмска обавеза да се настава реализује преко различитих облика излета у објектима природне и друштвене средине.

За излет као облик рада и активност у физичком васпитању постоји више дефиниција. Прецизно извођење дефиниције, која би важила за један дужи период је незамисливо јер се услови живота и околности за спровођење излета мењају услед непрестаног развитка технике и технологије и односа међу људима. Пошто су излети саставни део програма физичког васпитања у школама, а физичко васпитање једно од васпитно-образовних подручја, сматрамо да су вредне помена дефиниција педагога и теоретичара физичке културе.

У *Теорији физичке културе* (1971), Лескошек излете сврстава заједно са логоровањима у простор излетништва, а иста се у пракси земаља: Румуније, Чешке, Словачке, Пољске, Бугарске, подводи под шири појам туристика. „Излетништво је облик физичке активности помоћу којих човек задовољава своје склоности за откривање непознатог, за распознавањем и савладавањем природе и за успостављањем одговарајуће равнотеже са њом”.

У *Енциклопедији физичке културе* (1975), где се очекују кратке, језгровите дефиниције, дефиниција је широка и свеобухватна: „Излети су скупни одласци у природу с једнодневним и вишедневним боравком на унапред договореном месту у дане кад су учесници излета-излетници слободни од своје основне делатности”.

У *Педагошкој енциклопедији* (1989) излет је дефинисан овако: „Излет (excursion, outing; l'excursion; Ausflug), представља организовани скупни одлазак из места сталног боравка, обично у природи, али и до неког објекта, насеља или у град са унапред одређеном сврхом”. Осим наведених, могло би се рећи општих, постоји читав низ дефиниција излета. За простор физичког васпитања, уочљиво је неколико битних одредница и карактеристика излета.

Излет као вид активности у природи конкретизује знања, појачава интерес за природу и новим наставним садржајима, буди стваралачку иницијативу и код ученика оставља незабораван траг у сећању и њиховим искуствима. Овакав утицај сигурно утиче и на формирање одређених ставова код ученика, у вези са излетима као обликом физичких активности у природи.

Став је искуствена релативно трајна ментална диспозиција, која се манифестује као тенденција да се мисли, осећа и понаша на одређени начин. Ставови су трајни системи позитивног или негативног оцењивања, осећања и тенденције да се предузме акција за или против, а у односу на различите објекте (Рот 2003).

Тодорић (1998) је на узорку од 226 ученика из пет београдских средњих школа, узраста 17 година, испитивала став према рекреацији и интересовање према рекреативним активностима помоћу петостепене скале Ликертовог типа. Истраживање је доказало да је став позитиван, интересовање и ангажовање у рекреативним активностима је изражено у великој мери и постоји значајна корелација између њих.

Методолошки приступ

Проблем истраживања односи се на могућност организације физичких активности на излету као облику ваннаставног рада у природном окружењу према плану и програму за млађе разреде основне школе.

Предмет истраживања представљали су ставови ученика трећег и четвртог разреда према излету као облику активности у физичком васпитању.

Циљеви истраживања су: утврђивање ставова ученика према излету као облику активности у физичком васпитању, утврђивање фреквенције боравка ученика на излетима, утврђивање омиљених активности на излетима у природи.

За потребе истраживања коришћена је теоријска и дескриптивна метода. Истраживање је реализовано употребом анкетних упитника на ученицима трећег и четвртог разреда основних школа „Марија Бурсаћ“, „Краљ Петар Први“ и „Браћа Барух“ из Београда. Истраживање је спроведено на узорку од 312 ученика трећег и четвртог разреда и то 149 девојчица и 163 дечака, почетком школске 2018/2019. године. У овом раду биће обрађени подаци уско везани за део анкете о излету као облику физичке активности ученика у природи.

Обрада података добијених анкетним упитницима обрађена је помоћу софтвера за статистичку обраду података „R-а“, а подаци су ради лакшег читања и упоређивања сврстани у табелу. Резултати истраживања су анализирани, приказани процентуално и дескриптивно протумачени.

Резултати и дискусија

Табела 1. Резултати анкетираних ученика према броју излета у току школовања.

Број анкетираних ученика	Одговори	%	Колико пута сте били на излетима
312	52	16.6	Више од пет пута
	133	42.6	Од 1 до 5 пута
	127	40.7	Ниједном

У Табели 1, приказани су одговори ученика о броју излета у току школовања. Готово половина анкетираних ученика или 40,7% одговорила је да ниједном није била на излету са својим одељењем, што потврђује резултате Бранковића и сарадника (2018) да веома велики број ученика, њих 84,9%, није никад била на камповању као организованом боравку у природи. Претходних година 42,6% анкетираних генерације трећих и четвртних разреда ишло је на излет од један до пет пута. Само 16,6% анкетираних је више од пет пута боравила на излету као облику физичких активности у природи. Тај проценат је веома мали, ако знамо да у нашој земљи сваке године рате број гојазне деце и деце са кардиоваскуларним болестима (Џиновић и др. 2018).

Табела 2. Ставови ученика о времену проведеном на излетима.

Број анкетираних ученика	Одговори	%	Да ли бисте волели да више времена проводите на излетима
312	267	85.5	Да
	31	10.1	Можда
	14	4.4	Не

На питање да ли бисте волели да више времена проводите на излетима (Табела 2), чак 85,5% анкетираних ученика одговорило је да би волело, и ако се томе дода истраживање Мартиновића и сарадника (2013), у коме се истичу резултати добијени анкетирањем родитеља ученика трећег и четвртог разреда, где њих 68,9% има позитиван став и одобрава могућност реализације летњих кампова у природи, онда видимо да и ученици и њихови родитељи нису препрека посвећивању веће пажње оваквој врсти физичких активности. Само 4,4% ученика има негативан став према времену проведеном на излетима.

Табела 3. Ставови ученика о пешачењу као врсти активности на излетима.

Број анкетираних ученика	Одговори	%	Да ли бисте волели да више времена на излетима проводите Пешачећи
312	45	14.4	Да
	90	28.8	Можда
	177	56.7	Не

По вредностима из Табеле 3, види се да ученици, њих 56,7% не виде пешачење као пожељан облик активности на излетима иако редовно пешачење утиче позитивно на здравље и добро расположење, јер повећава капацитет плућа и проток кисеоника организмом. Оваквом резултату анкетираних ученика не иде у прилог истраживање (Тјудор-Лок ат ал. 2011), које физичку активност директно повезује са бројем направљених корака у току дана. Девојчице би дневно требало да направе од једанаест до дванаест хиљада корака, а дечасти од дванаест до петнаест хиљада. Ученици који дневно направе мање од пет хиљада корака сматрају се седентарним.

Табела 4. Ставови ученика о омиљеним активностима на излетима

Број анкетираних ученика	Одговори	%	Које су вам омиљене активности на излетима
312	254	81.5	Спортске игре
	28	8.9	Шетње
	30	9.6	Вечерње активности

У Табели 4, испитаници су имали задатак да се изјасне о омиљеним активностима на излетима. Њих 254, односно 81,5% одговорило је да су то спортске игре. Према Мартиновићу и сарадницима (2012), највећи број ученика њих 58% такође воли овакав облик физичких активности. Шетња је омиљена активност за 8,9% ученика, што се у потпуности подудара са резултатима из Табеле 3, о ставовима према пешачењу као облику физичке активности ученика на излетима.

Табела 5. Ставови ученика о мотивима за боравак на излетима.

Број анкетираних ученика	Одговори	%	Чему се радујеш на излетима
312	178	57	Дружењу
	122	39.2	Боравку у природи
	12	3.8	Немам посебне импресије

Познавајући колико је мотивација значајан фактор у настави физичког васпитања један део анкетног упитника односио се на питање о мотивима за боравак на излетима. Готово цела популација испитаних ученика, њих 96,2%, изјаснили су се да им излети доносе позитивне емоције у смислу дружења и боравка у природи. Ако знамо да нас мотивација тера да нешто предузмемо или остваримо (Leman 2008), то представља одличан начин или покретачку снагу за реализацију физичких активности у природи. Само 3,8% ученика нема никакве импресије за боравак на излетима.

Закључак

За укупан развој личности ученика излети у природи имају вишеструки значај – здравствени, педагошки и социјални. Уз повећани обим физичке активности, у здравој животној средини, овај облик образовно-васпитног рада доприноси очувању и унапређивању укупног здравља ученика.

Образовна-васпитна вредност физичких активности у природи је у томе што се непосредним опажањем природне и друштвене средине и потпуним доживљајем стварности, коју треба проучавати, омогућује утврђивање и проширивање постојећих и стицање потпунијих, дубљих и трајнијих знања.

Директан контакт и интеракција са природним окружењем доприноси бољем уочавању законитости које важе у природи и схватању значаја њене заштите и очувања.

Истраживање Бранковића и сарадника (2018), утврдило је постојање зависности између начина на који ученици проводе слободно време и њиховог става према одласку у природу. То практично значи да ученике повремено треба излагати природном амбијенту кроз организовање излета, како би стекли позитивна искуства и пожелели да већи део времена проводе у природи.

Боравак ученика у природи доприноси и њиховој социјализацији јер се кроз целодневне заједничке активности међусобно боље упознају, сарађују и зближавају. У прилог овој констатацији иду и резултати овог истраживања где 57% ученика би радо ишла на излете због дружења, а 39,2% ученика због боравка у природи. При организацији излета у природи потребно је придржавити се стручних педа-

гошко-психолошких и дидактичко-методичких упутстава како би се у што већој мери остварили постављени циљеви. Излети у природи организују се за ученике од првог до четвртог разреда основног образовања и васпитања, уз писмену сагласност родитеља, за најмање две трећине ученика одељења. За ученике који не одлазе на излете у природи школа је дужна да организује наставу. Физичке активности у природи могу се изводити и у објектима који испуњавају услове за извођење предвиђених наставних и ваннаставних садржаја.

Реализација постављених циљева наставе у природи у великој мери зависи од способности наставника да са ученицима успешно ради и ван учионице. Његова улога је сада сложенија и захтевнија јер, осим што организује и реализује редовну наставу и предвиђене активности, брине и о безбедности ученика. У свом раду он треба да уважава индивидуалне карактеристике ученика, разлике у њиховим потребама и могућностима, да подстиче сарадњу и тимски рад, самосталност и личну одговорност.

Анализом добијених података утврђени су ставови ученика према излету као облику физичких активности, што и представља циљ овог рада. Резултати анкетираних ученика указују на позитиван став ученика иако је само 16,6% ученика било више од пет пута на излету, а велики број њих 40,7% ниједном није било на излету.

По повратку са наставе у природи, стечена знања и искуства треба што више интегрисати у наставни процес и омогућити ученицима да искажу своје утиске и осећања о ономе што су доживели.

Литература

- Бонцић 2012: Ј. Бонцић, *Логоровање као облик ваннаставне активности ученика трећег и четвртог разреда основне школе* (мастер рад), Београд: Учитељски факултет.
- Бранковић и др. 2018: Д. Бранковић, Д. Мартиновић, В. Милетић, Ж. Рајковић, Ставови ученика млађег школског узраста о начину коришћења слободног времена и боравку у природи, *Иновације у настави*, XXXII, 2018/2, 22–28.
- Leman 2008: I. Leman, *Motivacija sa testom i vežbama*, Munič/Nemačka: Laguna.
- Лескошек 1971: Ј. Лескошек, *Теорија физичке културе*, Београд: Партизан.
- Мартиновић и др. 2013: Д. Мартиновић, Д. Бранковић, В. Пелемиш, *Ставови родитеља према активности у природи*. Црногорска спортска академија „Спорт Монт”, 37, 38, 39, 308–315.

- Мартиновић и др. 2012: Д. Мартиновић, Д. Бранковић, В. Пелемиш, В. Живановић, Ставови наставника и ученика о различитим аспектима рекреативне наставе, *Методичка пракса*, Београд: Школска књига и Учитељски факултет Врање, бр. 4/2012, Вол.13, 591–602.
- Милетић 2011: В. Милетић, ИЗЛАЗ, Иза отворених врата, Београд: Сиа. *Pedagoška enciklopedija* 1989: Београд: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Рот 2003: Н. Рот, *Основи социјалне психологије*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Todorić 1998: G. Todorić, Odnos učenika srednjih škola prema rekreativnim aktivnostima, *Fizička kultura*, 52 (2-4), 132–142.
- Tjudor-Lok at al. 2011: C. Tudor-Locke, C. L. Craig, M. W. Beets, S. Belton, G. M. Cardon, S. Duncan et al., How many steps/day are enough?: for children and adolescents, *Internacional journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 8 (1), 78.
- Живановић 2018: В. Живановић, Мотивација у физичком васпитању и спорту. *Методичка теорија и пракса часопис за наставу и учење*, XVIII, 2018/2, 237–250.
- Циновић и др. 2018: Д. Циновић, Д. Мартиновић, Ф. Којић, Савремена технологије у физичком васпитању као фактор побољшања моторичких способности деце, *Иновације у настави*, XXXI, 2018/3, 88–95.

ATTITUDE TOWARDS THE EXCURSION AS A FORM OF PHYSICAL ACTIVITY

Summary

Contemporary urban life and school of urban child, on the one hand develop a wide range of intellectual abilities, but on the other hand deny the conditions of education that develop skills and dispositions rooted in genetics, human development, and accordance with nature. The positive effects of staying in nature are reflected in the health and hygiene, psychosocial, sports and recreational and educational character. The aim of this study was to determine the attitudes of students on the excursion as a form of physical activity. The study included 312 third and fourth grade students from three elementary schools on the territory of Belgrade. The method applied is nonexperimental research, as a technique which is used in particular made survey. Based on the results obtained in this study

40.7% of the students during their schooling were not on the excursion, while 85.5% of students would prefer to spend more time on trips. 96.2% of students have positive feelings toward excursions primarily due to socializing and spending time outdoors, which is the practical value of this work. The results indicate the need for a systematic, organized excursions for students as a form of physical activity.

Keywords: *excursion, physical activity, pupils, attitudes.*